

La traductologia catalana: història i tendències

Ricard Torrents

Universitat de Vic

Facultat de Ciències Humanes, Traducció i Documentació

Carrer de la Laura, 13. 08500 Vic

ricard.torrents@uvic.cat

La traductologia catalana ha adquirit a les últimes dècades la condició plena i diferenciada de ciència entre el conjunt de ciències del text. Aquesta emancipació s'ha produït dins un context general favorable al català com a llengua traduïda i llengua de traducció. En efecte, després que l'informe de la UNESCO de l'any 1994 sobre els idiomes més traduïts del món situés el català en la desena posició, no sols eren desmentides les opinions dels qui el volien en una situació marginal sinó que es revelava amb una vitalitat superior a la que es podia esperar de la inferioritat forçada a què l'havien condemnat les dues dictadures militars del segle XX. En tot cas, l'emergència de la traductologia catalana i el seu desenvolupament en els darrers anys no és sinó l'afirmació d'un desenvolupament més general de fenòmens a l'entorn de la traducció al català i del català.

Dos processos diferenciats però confluents han dinamitzat la formació de la traductologia catalana com a ciència del text emergent: l'expansionisme del sistema universitari de l'últim quart del segle XX i l'evolució del sistema lingüísticoliterari català.

1. La universitarització dels estudis de Traducció i Interpretació, iniciada en els anys setanta i vuitanta del segle passat, ha conduït aquests estudis des de l'estadi de diplomatura al de llicenciatura i doctorat amb la corresponent reconversió de les escoles universitàries de Traducció i Interpretació, EUTIs, en facultats, FACTIs. Altrament l'expansió en el territori ha portat a la multiplicació per cinc d'aquests establiments universitaris. A l'àmbit de la catalanofonia s'ha passat d'una sola EUTI a cinc FACTIs.
2. El sistema lingüísticoliterari del català ha passat per una forta transformació a partir de les lleis de política lingüística que han permès despenalitzar l'ús de la llengua catalana, regular-ne l'ensenyament en l'escola obligatòria com a matèria del currículum i promoure la indústria de productes audiovisuals en català i en les tecnologies de la informació i la comunicació, TIC.

La confluència d'aquests processos, que diàriament i arreu —de les universitats a les escoles i dels centres de poder al carrer— es debaten amb la situació de

llengua minoritzada a què encara està sotmès el català, ha fet avançar la traductologia catalana en els tres fronts que té oberts:

1. El de les plataformes científiques, tesis, revistes, congressos, col·leccions de llibres,
2. el de la didàctica en la formació universitària de traductors i intèrprets,
3. i el de les recerques avançades en les diferents àrees de desenvolupament traductològic.

Per a tractar d'aquestes plataformes, d'aquesta formació universitària i d'aquestes recerques intervenen en aquest dossier quatre exponents de la traductologia catalana actual. De diversa procedència, però de currículum contrastat, així com de variada experiència i implicació en la traducció i la seva ciència, són quatre noms que visualitzen la maduresa alhora que la vitalitat i riquesa d'aquesta disciplina, la traductologia catalana, que reclama un lloc com a ciència en l'arbre de les ciències del text, sense subordinació a cap altra, tant com reclama l'especificitat lingüística com a catalana en el conjunt de les llengües nacionals, sense regionalització de cap altra.

Josep Marco, professor de la Universitat Jaume I de Castelló i autor d'*El fil d'Ariadna. Anàlisi estilística i traducció literària*, una de les aportacions més determinants i innovadores dels darrers anys a les qüestions «laberíntiques» de la traducció literària, on col·lideixen posicionaments irreconciliables de la lingüística i els estudis literaris, es pregunta què és la traductologia catalana, tenint en compte la complicada situació sociolingüística del català.

Manuel Carbonell, professor de l'Escola Oficial d'Idiomes, Drassanes, de Barcelona, parteix d'una extensa i intensa obra traduïda dels més grans pensadors alemanys, de Hölderlin a Hegel i de Nietzsche a Heidegger, per mostrar el punt en què les possibilitats/impossibilitats de traduir arriben al límit, quan, com en el cas de la llengua alemanya i la llengua catalana la traducció i la tradició estan íntimament relacionades, però problematitzades per una relació difícil i complexa dins la tradició nacional en què s'insereixen.

Francesc Parcerisas, poeta, traductor i professor de la Universitat Autònoma de Barcelona, obre el radi d'observació sobre el panorama general, històric i geogràfic dels estudis de traducció i sobre traducció, per a contextualitzar-los en les situacions polítiques i sociolingüístiques canviants.

A l'últim, Pilar Godayol, professora a la Universitat de Vic i autora d'*Espais de frontera. Gènere i traducció*, obra de referència sobre la dona i la traducció, però també sobre els espais culturals d'entremig, parteix de la «triple rebel·lió» de la poeta i traductora Maria Mercè Marçal, per haver nascut dona, de classe baixa i nació oprimida, i planteja la proposta d'afegir-n'hi una altra: la traducció.